

Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta
Ústav řeckých a latinských studií
Filologie - latinská medievistika a novolatinská studia

Barbora Kocánová

De mutacionibus aeris

**Kořeny, tradice a vývoj středověké nauky
o předpovídání počasí, včetně recepce
v bohemikálních rukopisech**

De mutacionibus aeris

**The Roots, Traditions and Development
of the Learned Medieval Weather Forecasting,
including the Reception in the Czech Manuscripts**

Teze disertační práce

vedoucí práce: Prof. PhDr. Pavel Spunar, CSc.

2014

Cíl práce

Předkládaná práce na pozadí antických a středověkých pramenů mapuje vývoj nauky o předpovídání počasí od antických počátků, přes její rozšíření arabskými autory, zprostředkování Evropě a středolatinské doklady, po její ohlas v bohemikálním prostředí. Jednotlivé úseky usilují na základě analýzy textů a jejich dochování o rekonstrukci kořenů a tradic, které formovaly středověkou nauku předpovídání povětrnostních jevů, a o definování této disciplíny ve vztahu k ostatním přírodním vědám ve středověku.

Dnes sice předpověď počasí představuje aplikační oblast meteorologie, vychází z analýzy tlaku, teploty, vlhkosti a hustoty vzduchu a fyzikálního stavu zemského povrchu. Dříve byl detailní rozbor těchto faktorů neuskutečnitelný, předpověď se proto hledala na základě jiných metod a předpokladů. V rukopisech bychom texty k předpovídání povětrnostních jevů také marně hledali mezi spisy vykládajícími vznik a povahu meteorologických jevů, jež kupodivu odkazů k provádění předpovědí počasí obsahují minimum. Předpovídání počasí nebylo součástí tehdejší meteorologie, bylo předmětem jiných pojednání, objevujících se v rukopisech například pod názvy *De pluviis*, *De aura* či *De mutacione aeris*, jež primárně vycházely z jiné tradice, resp. jiných tradic, než byla aristotelská.

Struktura a výsledky práce

Úvodem je představeno dosavadní bádání na poli dějin středověkého předpovídání počasí. Antický vývoj je poměrně dobře zpracován jak v edicích, dílčích studiích, tak i v komplexnější monografii věnované souhrnně antické meteorologii, posun je patrný rovněž ve zpracování arabských textů a jejich latinských překladů. Oproti tomu většina středověkých samostatných spisů o předpovídání od latinských autorů ještě čeká na své zpřístupnění. Existuje biografický a bibliografický přehled těchto latinských spisů, oba se však soustředí na oblast západní Evropy. Středoevropský prostor, včetně bohemikálního materiálu, byl v tomto ohledu zcela neprozkoumán a dosavadní závěry ohledně předpovídání počasí v českém středověku vycházely z tištěných pramenů a jsou zkreslené. Souborná studie, jež by podala podrobnější přehled dějin předpovídání počasí, zatím nevyšla.

Ve druhém oddíle s názvem ANTICKÁ TRADICE PŘEDPOVÍDÁNÍ POČASÍ jsou představeny antické prameny a poznatky, které zásadně ovlivnily středolatinický vývoj. Obecně je pro středověké myšlení příznačná náklonnost k antickému dědictví, nijak proto nepřekvapuje, že kořeny středověkého předpovídání počasí sahají do antiky.

Nejstarší vrstvu představuje předpovídání na základě východů a západů hvězd. V této souvislosti jsem ve stručnosti poukázala na antické texty (původně nápisy) označované jako *parapegmata* a jejich méně známá středověká pokračování, která se dochovala nejen v samostatných textech, ale i jako součást většího celku.

Druhá kapitola sleduje počátky písemné fixace pravidel pro krátkodobou předpověď. Tento způsob odhadu počasí na základě místního pozorování momentálního stavu

(atmosféry, chování zvířat apod.), tzv. theofrastovský, v antice převažoval. Zabývá se jím také Arátos, jehož báseň se dočkala i ve středověku značného rozšíření. Aristotelés ve svém spise *Meteorologica* problematiku předpovědi počasí nijak zvlášť neřeší, popisuje zde však působení Slunce jakožto původce změn v sublunární zóně, což pozdější autoři využili k opodstatnění astrologických předpokladů účinku všech planet (Slunce i Měsíc byly též řazeny mezi planety). Již v antice je patrný oddělený vývoj meteorologie, která byla na rozdíl ode dneška chápána pouze jako výklad o původu a povaze meteorologických jevů (které zahrnovaly rovněž zemětřesení, vulkanickou činnost a někdy také komety), a předpovídání počasí.

Další kapitola se obrací k recepci této látky u Římanů a postupnému pronikání astrologických principů do předpovídání počasí, které vyvrcholilo u Ptolemaia, jemuž je věnována kapitola následující. Ptolemaios jako první podal ve svém spise *Tetrabiblos* návod k astrologické předpovědi počasí, aniž by opomenul pravidla pro theofrastovskou předpověď.

Třetí oddíl NÁVAZNOST NA ANTIKU V RANĚ KŘEŠŤANSKÝCH A RANĚ STŘEDOVĚKÝCH TEXTECH O PŘEDPOVÍDÁNÍ POČASÍ odhaluje doklady předpovídání počasí z období po rozpadu římského světa a přesunu vzdělanosti do klášterů. Tam přežívá antické učení, avšak ve velmi omezené míře, Aristotelés i Ptolemaios jsou zapomenuti. Nakolik se raně křesťanští a raně středověcí autoři zabývali předpovídáním počasí, je zkoumáno v kapitole o návaznosti na antiku ve vybraných textech těchto učenců.

Čtvrtý oddíl *DE TONITRUIS A DE KALENDIS* je věnován krátkým prognostickým textům s pravidly pro předpověď z hromu a začátku roku. Tyto mírně obskurní texty brontologické a kalandologické představují svébytné tradice, s pravděpodobnými starověkými počátky a nesmírnou oblibou ve středověkých pramenech. I ty si našly cestu do astrologicko-astronomických sum dotýkajících se problematiky předpovídání počasí, a pronikly tak do odborné literatury středověku, přestože stojí na pomezí populárního a naučného žánru.

Pátý oddíl s názvem ARABSKÁ TRADICE PŘEDPOVÍDÁNÍ POČASÍ A JEJÍ PŘEVZETÍ EVROPOU se zaměřuje na přijetí a rozvinutí antické tradice předpovídání v arabském písemnictví. Na arabských textech, které se dostaly do latinské kultury, ukazují metody, které arabští autoři připojili k metodám známým z řeckých pramenů (zejména Ptolemaia) a které následně přejali středolatinští autoři. V arabském prostředí byla nauka o předpovídání počasí obohacena o složité astrologické principy vyplývající z představ o uspořádání světa, které se do arabské kultury dostaly z Indie a Persie. Je popsán příchod těchto poznatků na latinský západ a sledována role překladatelů a překladů z arabštiny (hledisko výběru textů, v exkursu pak způsob vytváření nových termínů apod.). Tyto východní nauky byly v latinském světě novinkou a ve středolatinských textech se s nimi znovu a znovu setkáváme. V exkursu je na pár příkladech demonstrováno, jakým způsobem se latinští autoři vyrovnávali s do značné míry novou látkou, pro niž neměli dostatečně vyvinutou terminologii.

Následuje šestý oddíl STŘEDOLATINSKÉ TEXTY K PŘEDPOVÍDÁNÍ POČASÍ, jenž ukazuje na odlišné přístupy latinských autorů ke svým předlohám, případnou snahu o kritické výhrady a zdůvodňování pravidel uváděných v textech s předpovídáním, s nimiž pracovali. Pokusila jsem se vystopovat hlavní trasy, jimiž se tyto latinské texty (at' už textů ve smyslu obsahu

pojednání, či textů ve smyslu přenášejícího média, tj. rukopisů) a v nich obsažené poznatky šířily.

Ve 13. století je patrná tendence shrnout všechny dosavadní metody předpovídání v rámci jednoho díla. Vznikají veliké astrologické sumy, které nicméně obsahují též předpověď krátkodobou na základě momentálního stavu ovzduší. Např. Leopold Rakouský v díle *Compilatio de astrorum scientia* pojednává o prognostice počasí, zahrnul sem však též brontologické a kalandologické pasáže a theofrastovské předpovídání.

Ve 14. století se jako významné centrum těchto studií profiluje Anglie, resp. Oxford. Podle některých badatelů tato skutečnost souvisí s proměnlivým charakterem počasí na britských ostrovech. Domnívám se však, že to lze vysvětlit spíše pro Anglii specifickým zájmem o veškeré předpovídání budoucích událostí, jak dokládají i další prognostické texty dochované ve velké míře právě v Anglii, a to jak v latinském, tak anglickém znění. Již od 12. století zde byly dostupné překlady arabských spisů, v Herefordu a později v Oxfordu, kde ve 14. století působila skupina autorů spisů k předpovídání povětrnostních jevů, Richard z Wallingfordu, John Ashenden, William Merle.

Vývoj v 15. století nás zavádí do střední Evropy, kde se nejvýznamnějším centrem astrologicko-astronomických studií včetně zkoumání předpovídání počasí stal polský Krakov. Tam ale můžeme tato rozvinutá studia stěží odůvodňovat výjimečně rozmanitým charakterem počasí. Význam Krakova byl dosud v literatuře k předpovídání počasí opomíjen, vyplývá však ze soupisů krakovských univerzitních rukopisů a je potvrzen vyzářováním krakovských studií do zahraničí, včetně Čech. Krakovská knihovna disponuje nespočtem kopií a excerpt z textů pojednávajících o předpovídání. Vedle opisů již známých děl (překladů z arabštiny, ale i spisů západních latinských autorů), tu vznikla i díla původní. Nejzajímavějším z nich je *De mutatione aeris* Petra Gaszowce.

V rámci přehledu dějin antického a středověkého předpovídání počasí jsem vycházela z rozboru relevantních textů, které jsem zkoumala ze tří hledisek. Z hlediska obsahového a formálního, dále z hlediska recepce, neboli pokračování v dalších textech a v rukopisné tradici. S přesunem do středoevropského prostoru se ukázalo nezbytným přistoupit spíše než ke zkoumání obsahu textů k obsahu rukopisů. Až na pár výjimek odsud neznáme žádné autory nových děl. Pořizovaly se zde pouze opisy či výtahy z již známých pojednání, následný vývoj proto dost dobře nelze sledovat na základě jednotlivých spisů a jejich autorů a s textovou analýzou vzhledem k minimálnímu počtu původních traktátů nevystačíme.

Na základě krakovského materiálu lze doplnit některé dosavadní názory na zastoupení středolatinských pojednání k předpovídání počasí v rukopisech. Se zřetelem na středoevropský materiál stouplо množství doložených textů (včetně jejich kopií) pro 15. století téměř o třetinu - součet textů středolatinských západních autorů v rukopisech se díky krakovským kodexům pro 15. století rozšiřuje ze 172 textů na 245 položek. Zároveň bylo zpochybněno tvrzení, že v 15. století na rozdíl od 14. století převažují větší kodexy s rozsáhlejšími, náročnějšími a sofistikovanějšími traktáty.

Sedmý oddíl NAUKA O PŘEDPOVÍDÁNÍ POČASÍ VE STŘEDOVĚKÝCH ČECHÁCH odpovídá na otázku, nakolik se nauka o předpovídání studovala ve středověkých Čechách, jak se sem

dostala a co zahrnovala. Byl nashromážděn korpus relevantních rukopisů, který není jinak rozsáhlý, přesto z něj lze vyvodit určité závěry. Ve srovnání se středověkou astronomií a aristotelskou meteorologií, jež byly na pražské univerzitě poměrně bohatě studovány, a hlavně ve srovnání se středověkým Krakovem, je zjevné, že Čechy v tomto směru výrazně zaostávaly. Byly zde sice k dispozici různorodé texty, ale nijak tu nezdolávaly. Nic nepoukazuje na to, že by byly předmětem univerzitních čtení nebo dále šířeny. I tak tyto dosud neprobádané rukopisy odrážejí rozmanité metody předpovídání povětrnostních jevů, jsou dokladem recepce antických, hebrejských, arabských a středolatiných spisů a jsou cenným pramenem poznání tehdejších představ nejen o počasí, ale i o světě a jeho fungování.

Původní předpoklad, že jich nejvíce bude spjata přímo s pražskou univerzitou, se nepotvrdil. Karlova univerzita byla ve střední Evropě založena jako první a její rozjezd byl slibný. Dokladem nadějného prostředí jsou práce vycházející z Klaretovy skupiny. I do nich se promítlo předpovídání počasí, např. na základě výskytu hromu. Pražské univerzitní učení ovlivnilo počátky krakovské astronomické školy, k níž zprvu náleželi absolventi Karlovy univerzity. Po vydání Dekretu kutnohorského se však situace obrátila, nastal odliv studentů i profesorů z Čech na sousední univerzity s astronomickými, příp. astrologickými katedrami. Na pražské univerzitě se řešily hlavně teologické otázky. Kvestie i rukopisné doklady svědčí o tom, že přírodovědná studia fungovala v omezené míře dále, nicméně ve srovnání s Krakovem šlo o naprosto okrajovou záležitost.

Bohemikální rukopisy zahrnují veškeré metody předpovídání, které známe z řecko-arabské tradice a dalšího středověkého prostředí. Předpovídání počasí tady ani jinde netvořilo samostatnou vědu, jednalo se spíše o soubor vědomostí z různých tradic. Astrologická prognostika sice v pramenech převládá, přesto není možné předpovídání počasí ve středověku, ani v bohemikálním prostředí, zúžit na „astrometeorologii“, jako to učinili autoři monografie o dějinách meteorologie v českých zemích, Karel Krška a Ferdinand Šamaj. Předpověď z nebeských těles byla pouze jednou z možných, byť nejvíce preferovaných metod.

Co se týče vztahu předpovídání počasí k meteorologii, v kodexech nejsou pospolu meteorologické texty a texty k předpovídání počasí. Aristotelská meteorologie, jež byla přednášena na univerzitě a byla povinnou součástí výuky, se v předpovídání příliš neprojevuje, a naopak, předpovídání není předmětem aristotelské meteorologie. Předpovídání počasí bylo zkoumáno v rámci studia účinku nebeských těles na pozemský svět, proto se v rukopisech objevuje po boku astronomie, astrologie a lékařství.

Závěrečná část práce, *INDIKÁTORY ZMĚNY POČASÍ - SIGNA PRONOSTICA?*, je pokusem o rekapitulaci chápání znamení počasí jakožto znaků, na jejichž základě se v dějinách antické a středověké nauky povětrnostní jevy předpovídaly. Původně jednoduchá znamení vyzorovaná v každodenním životě byla v arabské tradici doplněna systémem předpovídání, který umožňoval předpovídání na základě složitých astrologických, ale přesto tehdejší přírodní filosofií podložených, principů vyplývajících z tehdejších představ o uspořádání světa. Poslední oddíl představuje shrnutí názorů antických a středověkých učenců o povaze těchto znamení a hledání jejich primárních a sekundárních příčin.

Nauka o předpovídání počasí nebyla nijak metodicky vymezena, neměla žádný samostatný *modus vivendi*. Tradice se mísily nejen v jednotlivých rukopisech, ale i v jednotlivých textech, v nichž se autoři pokoušeli podchytit veškeré dostupné metody. Tuto multidisciplinaritu je při sledování středověkého vývoje třeba zachovat. Pokud na multidisciplinaritu nehledíme a nerespektujeme-li její různorodé tradice (a opovrhujeme-li astrologii), nemůžeme podat systematický přehled středověkého předpovídání počasí, ani specifikovat jeho místo mezi dalšími disciplínami, které ve středověku popisovaly tehdejší svět.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Sekundární literatura

ABRY, Josèphe-Henriette, *Manilius and Aratus: Two Stoic Poets on Stars*, in: Leeds International Classical Studies 6/1, 2007, str. 1-18 (online <http://www.leeds.ac.uk/classics/lics>, přístup 10. 3. 2012).

Abū Maʿšar on Historical Astrology: The Book of Religions and Dynasties (On the Great Conjunctions), I-II, vyd. a přel. K. Yamamoto – Ch. Burnett, Leiden – Boston – Köln 2000.

ACKERMANN, Silke, *The Path of the Moon Engraved. Lunar Mansions on European and Islamic Scientific Instruments*, in: *Il sole e la luna. The Sun and the Moon* (Micrologus 12), Firenze 2004, str. 135-164.

Aratus: Phaenomena. Translated, with an Introduction and Notes. Johns Hopkins New Translations from Antiquity, Baltimore 2010.

Astrology, Science and Society. Historical Essays, vyd. P. Curry, Woodbridge 1987.

AUJAC, Germaine, *Les prévisions météorologiques en Grèce Ancienne*, in: *La météorologie dans l'Antiquité: entre science et croyance. Actes du colloque international interdisciplinaire de Toulouse, 2-3-4 mai 2002*, vyd. Ch. Cusset, Saint-Étienne 2003, str. 13-25.

BACZKOWSKA, Wanda, *Die internationalen Beziehungen der Krakauer Akademie in der Zeit vom 15. bis zum Anfang des 16. Jahrhunderts*, in: *Universitas Budensis, 1395-1995: International Conference for the History of Universities on the Occasion of the 600th Anniversary of the Foundation of the University of Buda*, vyd. L. Szögi – J. Varga, Budapest 1997, str. 79-87.

BALDZUHN, Michael, *Quidquid placet. Stellung und Gebrauchsformen der ‚Fabulae Aviani‘ im Schulunterricht des 15. Jahrhunderts*, in: *Schule und Schüler im Mittelalter. Beiträge zur europäischen Bildungsgeschichte des 9. bis 15. Jahrhunderts*, vyd. M. Kintzinger – L. Sönke – M. Walter, Köln – Weimar – Wien 1996, str. 327-383.

BARTON, Tamsyn, *Ancient Astrology*, New York 1994.

BARTOŠ, František Michálek, *Soupis rukopisů Národního musea v Praze*, I-II, Praha 1926-1927.

BAUR, Ludwig, *Die philosophischen Werke des Robert Grosseteste* (Beiträge zur Geschichte der Philosophie des Mittelalters 9), Münster-Aschendorff 1912.

Die Bibliotheca Amploniana. Ihre Bedeutung im Spannungsfeld von Aristotelismus, Nominalismus und Humanismus (Miscellanea mediaevalia 23), vyd. A. Speer, Berlin – New York 1995.

BIRKENMAJER, Aleksander, *L'astrologie cracovienne à son apogée*, in: TÝŽ, *Études d'histoire des sciences en Pologne* (Studia Copernicana 4), Wrocław – Warszawa – Kraków 1972, str. 474-482 [překlad z polštiny, 1937].

TÝŽ, *Les astronomes et les astrologues silésiens au Moyen Âge*, in: TÝŽ, *Études d'histoire des sciences en Pologne* (Studia Copernicana 4), Wrocław – Warszawa – Kraków 1972, str. 437-468 [překlad z polštiny, 1937].

TÝŽ, *Les débuts de l'école astrologique de Cracovie*, in: TÝŽ, *Études d'histoire des sciences en Pologne* (Studia Copernicana 4), Wrocław – Warszawa – Kraków 1972, str. 469-473 [překlad z polštiny, 1936].

- TÝŽ, *Études d'histoire des sciences en Pologne* (Studia Copernicana 4), Wrocław – Warszawa – Kraków 1972.
- TÝŽ, *L'Université de Cracovie centre international d'enseignement astronomique à la fin du moyen-âge*, in: in: TÝŽ, *Études d'histoire des sciences en Pologne* (Studia Copernicana 4), Wrocław – Warszawa – Kraków 1972, str. 483-495
- BLÁHOVÁ, Marie, *Natur und Naturerscheinungen. Ihre Zusammenhänge in der böhmischen Geschichtsschreibung der Přemyslidenzeit*, in: *Miscellanea Mediaevalia* 21/2 (Mensch und Natur im Mittelalter), 1992, str. 831-850.
- TÁŽ, *Pražská inteligence v pozdním středověku*, in: *Documenta Pragensia* 12, 2004, str. 54-55.
- TÁŽ, *Spuren des arabischen Wissens im mittelalterlichen Böhmen*, in: *Wissen über Grenzen: arabisches Wissen und lateinisches Mittelalter* (Miscellanea mediaevalia 33), vyd. A. Speer – L. Wegener, Berlin – New York 2006, str. 133-142.
- TÁŽ, *Toledská astronomie na dvoře Václava II. (Poznámka k česko-španělským vztahům ve druhé polovině 13. století)*, in: *Pocta docteu Vladimíru Nálevkovi k šedesátým narozeninám*, vyd. A. Skřivan – J. Pelikán – J. Burkertová, Praha 2002, str. 21-28.
- LE BONNIEC, Henri, *komentář*, in: *Gaius Plinius Secundus, Histoire naturelle. Livre 18*, Paris 1972.
- BOS, Gerrit – BURNETT, Charles, *Scientific Weather Forecasting in the Middle Ages. The Writings of Al-Kindi. Studies, Editions, and Translations of the Arabic, Hebrew and Latin Texts*, London – New York 2000.
- BOUFFARTIGUE, Jean, *Les prévisions météorologiques tirées de l'observation des animaux*, in: *La météorologie dans l'Antiquité*, str. 397-413.
- BRÁZDIL, Rudolf – KOTYZA, Oldřich, *History of Weather and Climate in the Czech Lands I. Period 1000-1500* (Zürcher Geographische Schriften 62), Zürich 1995.
- BÜHLER, Curt F., *Astrological Prognostications in MS. 775 of the Piermont Morgan Library*, in: *Modern Language Notes* 56, 1941, str. 351-355.
- BURNETT, Charles, *Arabic into Latin, in Twelfth Century Spain: The Works of Hermann of Carithia*, in: *Mittellateinisches Jahrbuch* 13, 1978, str. 100-134.
- TÝŽ, *Late Antique and Medieval Latin Translations of Greek Texts on Astrology and Magic*, in: *The Occult Sciences in Byzantium*, vyd. M. Mavroudi – P. Magdalino, Paris 2007, str. 325-59.
- TÝŽ, *Lunar Astrology. The Varieties of Texts Using Lunar Mansions, with Emphasis on Jafar Indus*, in: *Il sole e la luna. The Sun and the Moon* (Micrologus 12), Firenze 2004, str. 43-133.
- TÝŽ, *An Unknown Latin Version of an Ancient Parapegma: the Weather-Forecasting Stars in the Iudicia of Pseudo-Ptolemy*, in: *Making Instruments Count: Essays on Historical Scientific Instruments presented to Gerard L'Estrange Turner*, vyd. R. G. W. Anderson et al., Aldershot 1993, str. 27-41.
- TÝŽ, *Weather Forecasting in the Arabic World*, in: *Magic and Divination in Early Islam*, vyd. E. Savage-Smith, Aldershot 2004, str. 201-210.
- TÝŽ, *Weather Forecasting, Lunar Mansions And A Disputed Attribution: The Tractatus Pluviarum Et Aeris Mutationis And Epitome Totius Astrologiae Of 'Iohannes Hispalensis'*, in: *Islamic Thought in the Middle Ages: Studies in Text, Transmission and Translation, in Honour of Hans Daiber*, vyd. W. Raven – A. Akasoy, Leiden 2008, str. 219-266.
- CALDINI MONTANARI, Roberta, *L'astrologia nei Prognostica di Germanico*, in: *Studi Italiani di Filologia Classica* 45, 1973, str. 137-204.
- CARMODY Francis J., *Arabic Astronomical and Astrological Sciences in Latin Translation. A Critical Bibliography*, Berkeley – Los Angeles 1956.
- Catalogus codicum manuscriptorum Medii Aevi Latinorum qui in Bibliotheca Jagellonica Cracoviae asservantur*, vyd. Z. Włodek – J. Zathy – M. Zwiercan ad., 10 sv., Wrocław 1980-2012.
- CHARDONNENS, László Sándor, *Anglo-Saxon Prognostics, 900-1100. Study and Texts*, Leiden 2007.
- CROMBIE, Alistair Cameron, *Robert Grosseteste and the Origins of Experimental Science, 1100-1700*, Oxford 1953.

CRONIN, Patrick, *The Authorship and Sources of the Peri semeiōn Ascribed to Theophrastus*, in: *Theophrastus, His Psychological, Doxographical, and Scientific Writings*, vyd. W. W. Fortenbaugh – D. Gutas, New Brunswick – New Jersey 1992, str. 307-345.

ČÁDA, František, *Rukopisy knihovny státního zámku v Kynžvartě*, Praha 1965.

DALES, Richard C., *The Text of Robert Grosseteste's Quaestio de fluxu et refluxu maris with an English Translation*, in: *Isis* 57, 1966, str. 455-474.

DALL'OLMO, Umberto, *Latin Terminology Relating to Aurorae, Comets, Meteors and Novae*, in: *Journal for the History of Astronomy* 11, 1980, str. 10-27.

Dictionnaire des auteurs anglais. Auteurs actifs dans les champs de l'histoire et de la politique en Angleterre de 1300 à 1600, http://lamop-intranet.univ-paris1.fr/auteurs_anglais (přístup 8. 1. 2014).

Donum magistrae. Ad honorem Dana Martínkové, vyd. Z. Silagiová – H. Šedinová – P. Kitzler, Praha 2007.

DOWD, Matthew F., *Astronomy and Computus at Oxford University in the Early thirteenth Century: The Works of Robert Grosseteste. A Dissertation*, Notre Dame 2003 (<http://www3.nd.edu/~mdowd1/dowddissertation.html>) 9. 6. 2013).

DUCOS, Joëlle, *Astrométéorologie et vulgarisation, le livre VI de Li compilacion de le science des estoilles de Léopold d'Autriche*, in: *Par les mots et par les textes, mélanges en l'honneur de C. Thomasset*, vyd. D. James-Raoul – O. Soutet, Paris 2005, str. 239-256.

TÁŽ, *La météorologie en français au Moyen Age (XIIIe-XIVe siècles)*, Champion 1998.

EASTWOOD, Bruce S., *Ordering the Heavens. Roman Astronomy and Cosmology in the Carolingian Renaissance*, Leiden 2007.

EMLER, Josef, *Ein Necrologium des ehemaligen Klosters Ostrow*, in: *Zprávy o zasedání Královské české společnosti nauk*, 1878, str. 347-354.

FLINT, Valerie I. J., *The Transmission of Astrology in the Early Middle Ages*, in: *Viator* 21, 1990, str. 1-27.

FÖRSTER, Max, *Die Kleinliteratur des Aberglaubens im Altenglischen*, in: *Archiv für das Studium der neueren Sprachen und Literaturen* 100, 1903, str. 346-358.

TÝŽ, *Beiträge zur mittelalterlichen Volkskunde I*, in: *Archiv für das Studium der neueren Sprachen und Literaturen* 119, 1907, str. 43-52, str. 296-305.

TÝŽ, *Beiträge zur mittelalterlichen Volkskunde VII*, in: *Archiv für das Studium der neueren Sprachen und Literaturen* 128, 1912, str. 285-308.

FRANCESCHINI, Ezio, *Sulla presunta datazione del De impresionibus aeris di Roberto Grossatesta*, in: *Rivista di filosofia neo-scolastica* 44, 1952, str. 22-23.

FRENCH, Roger, *Foretelling the Future: Arabic Astrology and English Medicine in the Late Twelfth Century*, in: *Isis* 87, 1996, str. 453-480.

FRISINGER, H. Howard, *Aristotle's Legacy in Meteorology*, in: *Bulletin American Meteorological Society* 54, 1973, str. 198-204.

GILBERT, Otto, *Die meteorologischen Theorien des griechischen Altertums*, Leipzig 1907.

GOMEZ I PALLARES, Joan, *Els „De tempestatum praesagii“ de Plini el Vell (nat. 18,35)*, in: *Faventia* 8/1, 1986, str. 57-68.

GROSS, Nikolaus, *Senecas Naturales quaestiones: Komposition, naturphilosophische Aussagen und ihre Quellen*, Stuttgart 1989.

GRÖSSING, Helmuth, *Humanistische Naturwissenschaft. Zur Geschichte der Wiener mathematischen Schulen des 15. und 16. Jahrhunderts*, Baden-Baden 1983.

GUITTARD, Charles, *Les calendriers brontoscopiques dans le monde étrusco-romain*, in: *La météorologie dans l'Antiquité: entre science et croyance. Actes du colloque international interdisciplinaire de Toulouse, 2-3-4 mai 2002*, vyd. Ch. Cusset, Saint-Étienne 2003, str. 455-466.

Hadravová, A. – Černá, A. M. – Homolková, M. – Hadrava, P. (ed.), *Replika M. Křišťana z Prachatic k proctví M. Jana Pařížského*, in: *Listy filologické* 123, č. 1-2, 2000, str. 40-51.

HELLMANN, Gustav, *Die Meteorologie des Aristoteles. Bibliographie der gedruckten Ausgaben, Übersetzungen und Auslegungen der Meteorologie des Aristoteles*, in: *Beiträge zur Geschichte der Meteorologie*, II (Veröffentlichungen des Königlich Preussischen Meteorologischen Instituts 296), Berlin 1917, str. 3-45.

TÝŽ, *Die Wettervorhersage im ausgehenden Mittelalter (XII. bis XV. Jahrhundert)*, in: *Beiträge zur Geschichte der Meteorologie*, II (Veröffentlichungen des Königlich Preussischen Meteorologischen Instituts 296), Berlin 1917, str. 167-229.

TÝŽ, *Die Witterungsangaben in den griechischen und lateinischen Kalendern*, in: *Beiträge zur Geschichte der Meteorologie*, II (Veröffentlichungen des Königlich Preussischen Meteorologischen Instituts 296), Berlin 1917, str. 137-166.

HERMANN, Marek, *Zur Astrometeorologie bei römischen Autoren*, in: *Rheinisches Museum für Philologie*, n. F. 148, 2005, str. 272-292.

HEROLD, Vilém – HORSKÝ, Zdeněk – MRÁZ, Milan, *Filosofie a přírodní vědy v době Karlově*, in: *Karolus Quartus*, Praha 1984, str. 249-270.

D'HEROUVILLE, Pierre S. J., *Météorologie agronomique selon Virgile*, in: *Les études classiques* 10, 1941, str. 321-328.

Historia Biblioteki Jagiellońskiej 1364-1775, vyd. J. Zathay – A. Lewicka-Kaminska – L. Hajdukiewicz, Kraków 1966.

HLAVÁČEK, Ivan, *Alexius Třeboňský a katalog jeho knih z konce 15. století*, in: *Sborník historický* 6, 1959, str. 242-250.

TÝŽ, *Výňatek ze závěti Adama z Nežetic*, in: *Acta Univ. Carolinae, Historia universitatis Carolinae Pragensis* VI/2, 1965, str. 82-85.

TÝŽ, *Der Widerhall der arabischen Kultur im mittelalterlichen Bibliotheksgut Böhmens (bis zur Hussitischen Revolution)*, in: *Wissen über Grenzen: arabisches Wissen und lateinisches Mittelalter (Miscellanea mediaevalia 33)*, vyd. A. Speer – L. Wegener, Berlin – New York 2006, str. 143-162.

HOFFMANN, Immanuel, *Die Anschauungen der Kirchenväter über Meteorologie*, München 1907.

HOLDEN, James H., *History of Horoscopic Astrology. From the Babylonian Period to the Modern Age*, Tempe 2006².

Horoscopes and Public Spheres. Essays on the History of Astrology, vyd. G. Oestmann – H. D. Rutkin – Kocku von Stuckrad, Berlin – New York 2007.

HORSKÝ, Zdeněk – KALIVODA, Jan, *Antika a hvězdná obloha*, in: *Hvězdy, hvězdáři a hvězdopřavci*, uspoř. J. Kalivoda, Praha 1986, str. 5-101.

HRUDIČKA, Bohuslav, *Česká meteorologie ve středním věku*, in: *Vesmír* 10, 1931-1932, str. 136-138

TÝŽ, *Z meteorologických výkladů starých českých autorů*, in: *Vesmír* 13, 1934-1935, str. 184-185;

TÝŽ, *Z počátků české meteorologie*, in: *Vesmír* 8, 1929-1930, str. 189-191.

HÜBNER, Wolfgang, *L'astrométéorologie dans l'Antiquité classique*, in: *La météorologie dans l'Antiquité: entre science et croyance. Actes du colloque international interdisciplinaire de Toulouse, 2-3-4 mai 2002*, vyd. Ch. Cusset, Saint-Étienne 2003, str. 75-93.

TÝŽ, *Die Rezeption der Phänomene Arats in der lateinischen Literatur*, in: *Wissensvermittlung in dichterischer Gestalt*, vyd. M. Horster – Ch. Reitz, Stuttgart 2005, str. 133-154.

Hvězdy, hvězdáři a hvězdopřavci, uspoř. J. Kalivoda, Praha 1986.

IDELER, Julius Ludwig, *Meteorologia veterum Graecorum et Romanorum: prolegomena ad novam Meteorologicorum Aristotelis editionem adornandam*, Berlin 1832.

The Introduction of Arabic Philosophy into Europe, vyd. Ch. E. Butterworth – B. A. Kessel, New York – Köln 1993.

Islamic Thought in the Middle Ages: Studies in Text, Transmission and Translation, in Honour of Hans Daiber, vyd. W. Raven – A. Akasoy, Leiden 2008.

JENKS, Stuart, *Astrometeorology in the Middle Ages*, in: *Isis* 74, 1983, str. 185-210 a 562.

JERVIS, Jane L., *Cometary Theory in Fifteenth-century Europe* (Studia Copernicana 26), Wrocław 1985.

JONES, Charles W., *Beda's Pseudoepigrapha: Scientific Writings Falsely Attributed to Bede*, Ithaca – New York 1939 (reprint in Ch. W. Jones, *Bede, the Schools and the Computus*, vyd. Wesley M. Stevens, Variorum 1994).

KADENBACH, Johannes, *Die Bibliothek des Amplonius Rating de Bercka Entstehung, Wachstum, Profil*, in: *Die Bibliotheca Amploniana. Ihre Bedeutung im Spannungsfeld von Aristotelismus, Nominalismus und Humanismus* (Miscellanea mediaevalia 23), vyd. A. Speer, Berlin – New York 1995, str. 16-31.

KADLEC Jaroslav, *Oldřich Kříž z Telče*, in: *Listy filologické* 79, 1956, str. 91-102, 234-238.

Kapitoly z dějin lékařské fakulty, vyd. M. Říhová a kol. autorů, Praha 2005.

KEJŘ, Jiří, *Kvodlibetní disputace na pražské universitě*, Praha 1971.

KLEY, Walter, *Theophrasts metaphysisches Bruchstück und die Schrift Peri semeiōn in der lateinischen Übersetzung des Bartholomaeus de Messina*, Würzburg 1936 (diss.).

KNAPPICH, Wilhelm, *Geschichte der Astrologie*, Frankfurt am Main 1967.

KOCÁNOVÁ, Barbora, *Draco vel hasta vel columna. Pojmenování optických atmosférických jevů v bobemikálních latinských středověkých pramenech*, in: *Donum magistrae. Ad honorem Dana Martínkové*, vyd. Z. Silagiová – H. Šedinová – P. Kitzler, Praha 2007, str. 118-139.

TÁŽ, *Středověká meteorologie v Čechách. Přehled písemných pramenů*, Praha 2005 (diplomová práce).

KOROLEC, Jerzy B., *La première réception de la philosophie islamique à l'Université de Cracovie*, in: *The Introduction of Arabic Philosophy into Europe*, vyd. Ch. E. Butterworth – B. A. Kessel, New York – Köln 1993, str. 112-130.

TÝŽ, *Repertorium commentariorum mediū aevi in Aristotelem Latinorum quae in Bibliotheca olim Universitatis Pragensia nunc Státní knihovna ČSR vocata asservantur*, Wrocław-Warszawa-Krakow-Gdańsk 1977.

TÝŽ, *Středověké komentáře k Aristotelovým dílům na pražské univerzitě. Úvod do bádání*, in: *Acta universitatis Carolinae, Historia universitatis Carolinae Pragensis*, XV/2, 1975, str. 31-52.

KRÁSA, Josef, *Astrologické rukopisy Václava IV.*, in: *České iluminované rukopisy 13.-16. století*, Praha 1990, str. 180-203.

TÝŽ, *Rukopisy Václava IV.*, Praha 1971.

KROLL, Wilhelm, *Die Kosmologie des Plinius. Mit zwei Exkursen von H. Vogt*, Breslau 1930.

KRŠKA, Karel – ŠAMAJ, Ferdinand, *Dějiny meteorologie v českých zemích a na Slovensku*, Praha 2001.

TÝŽ, *Kapitoly z dějin meteorologie v českých zemích a na Slovensku*, in: *Meteorologické zprávy* 47-53, 1994-2000.

KUNITZSCH, Paul, *Untersuchungen zur Sternnomenklatur der Araber*, Wiesbaden 1961.

TÝŽ, *Zur Tradition der „Unwettersterne“*, in: *Zeitschrift der deutschen morgenländischen Gesellschaft* 122, 1972, str. 108-117.

LÁNG, Benedek, *Unlocked Books: Manuscripts of Learned Magic in the Medieval Libraries of Central Europe*, University Park 2008.

La météorologie dans l'Antiquité: entre science et croyance. Actes du colloque international interdisciplinaire de Toulouse, 2-3-4 mai 2002, vyd. Ch. Cusset, Saint-Étienne 2003.

Le temps qu'il fait au Moyen Age: phénomènes atmosphériques dans la littérature, la pensée scientifique et religieuse, vyd. J. Ducos – C. Thomasset, Paris 1998.

LEHOUX, Daryn, *Astronomy, Weather, and Calendars in the Ancient World. Parapegmata and Related Texts in Classical and Near Eastern Societies*, Cambridge 2007.

TÝŽ, *Impersonal and Intransitive επισημαίνει*, in: *Classical Philology* 99, 2004, str. 78-85.

LEMAY, Richard, *Abu Ma'shar and Latin Aristotelianism in the Twelfth Century: the Recovery of Aristotle's Natural Philosophy through Arabic Astrology*, Beyrouth 1962.

TÝŽ, *The Teaching of Astronomy in Medieval Universities, Principally at Paris in the Fourteenth Century*, in: *Manuscripta* 20/3, 1976, str. 197-217.

LEWIS, Anne-Marie, *The Popularity of the Phaenomena of Aratus: A Reevaluation*, in: *Studies in Latin Literature and Roman History*, VI, vyd. C. Deroux, Bruxelles 1992, str. 94-118.

LIUZZA, Roy M., *What the Thunder Said: Anglo-Saxon Brontologies and the Problem of Sources*, in: *The Review of English Studies*, n. s. 55, 2004, str. 1-23.

LIUZZI, Dora, *Nigidio Figulo, astrologo e mago. Testimonianze e frammenti*, Lecce 1981, str. 28-57.

LOHR, Charles, *Medieval Latin Aristotle Commentaries*, in: *Traditio* 29, 1973, str. 93-197.

LONG, Anthony A., *Astrology: Arguments pro and contra*, in: *Science and Speculation. Studies in Hellenistic Theory and Practice*, vyd. J. Barnes – J. Brunschwig – M. Burnyeat – M. Schofield, Cambridge 1982, str. 165-192.

TÝŽ, *Hellénistická filosofie. Stoikové, epikurejci, skeptikové*, Praha 2003.

LOW-BEER, Sheila, *Herman of Carinthia: The Liber imbrium, The Fatidica and the De indagazione Cordis*, New York 1979.

MCCARTNEY, Eugen S., *The Classical Astral Weather Chart for Rustics and for Seamen*, in: *Classical Weekly* 20, 1926, str. 43-49 a 51-54.

TÝŽ, *Classical Weather Lore of Thunder and Lightning*, in: *Classical Weekly* 25, 1932, str. 183-192.

TÝŽ, *Greek and Roman Weather Lore of the Sea*, in: *Classical Weekly* 27, 1933, str. 1-6; 9-13; 17-22, 25-29.

TÝŽ, *The Folk Calendar and Seasons*, in: *Classical Weekly* 16, 1922, str. 3-7.

TÝŽ, *Greek and Roman Weather Lore of the Sun and the Moon*, in: *Classical Weekly* 22, 1928, str. 25-37.

TÝŽ, *Greek and Roman Weather Lore of Two Destructive Agents, Hail and Drought*, in: *Classical Weekly* 28, 1934, str. 1-7.

TÝŽ, *Greek and Roman Weather Lore of Winds*, in: *Classical Weekly* 24, 1930, str. 11-29.

TÝŽ, *The Plant Almanac and Weather Bureau*, in: *Classical Weekly* 17, 1924, str. 105-108.

MCEVOY, James, *The Chronology of Robert Grosseteste's Writings on Nature and Natural Philosophy*, in: *Speculum* 58, 1983, str. 614-655.

TÝŽ, *The Philosophy of Robert Grosseteste*, Oxford 1982.

TÝŽ, *Robert Grosseteste*, Oxford 2000.

MACINTOSH TURFA, Jean, *Etruscan Religion at the Watershed: Before and After the Fourth Century BCE*, in: *Religion in Republican Italy*, vyd. C. E. Schultz – P. B. Harvey, Cambridge 2006, str. 62-89.

MACRAY, William D., *Catalogi codicum manuscriptorum Bibliothecae Bodleianae*, IX, Oxford 1883.

Magic and Divination in Early Islam, vyd. E. Savage-Smith, Aldershot 2004.

Making Instruments Count: Essays on Historical Scientific Instruments presented to Gerard L'Estrange Turner, vyd. R. G. W. Anderson et al., Aldershot 1993.

MAREK, Václav, *Arátos v Římě*, in: *Hvězdy, hvězdáři a hvězdopřavci*, uspoř. Jan Kalivoda, Praha 1986, str. 35-38.

MARKOWSKI, Mieczysław, *Piotr Gaszowicz twórcą krakowskiej komputystyki o zasięgu międzynarodowym*, in: *Studia Mediewistyczne* 25,1, 1988, str. 69-117.

TÝŽ, *Astronomica et astrologica Cracoviensia ante annum 1550* (Studi e testi 20), Firenze 1990.

MARX, Jakob, *Verzeichnis der Handschriften-Sammlung des Hospitals zu Cues bei Bernkastel a./Mosel*, Trier 1905.

MATTER, E. Ann, *The "Revelatio Esdrae" in Latin and English Traditions*, in: *Revue Bénédictine* 92, 1982, str. 376-92.

MAZAL, Otto, *Geschichte der abendländischen Wissenschaft des Mittelalters*, II, Graz 2006.

Medieval Manuscript Miscellanies. Composition, Authorship, Use, vyd. L. Doležalová – K. Rivers, Krems 2013.

MENTGEN, Gerd, *Astrologie und Öffentlichkeit im Mittelalter*, Stuttgart 2005.

MUNZAR, Jan, *Medardova kápě aneb pranostiky očima meteorologa*, Praha 1986.

NEUWIRTH, Joseph, *Die Bücherverzeichnisse des Prager Thomasklosters vor den Hussitenkriegen*, in: *Zentralblatt für Bibliothekswesen* 10, 1893, str. 159-179.

NORTH, John David, *God's Clockmaker: Richard of Wallingford and the Invention of Time*, London – New York 2005.

TÝŽ, *Richard of Wallingford*, Oxford, 1976, I, str. 179-243, a II, str. 83-126.

On the Opuscula of Theophrastus, Akten der 3. Tagung der Karl-und-Gertrud-Abel-Stiftung, vyd. W. W. Fortenbaugh – G. Wöhrle, Stuttgart 2002.

Par les mots et par les textes, mélanges en l'honneur de C. Thomasset, vyd. D. James-Raoul – O. Soutet, Paris 2005.

PEČÍRKA, Josef, *Zpráva o rukopisech českých v královské bibliotéce v Stockholmě se nacházejících*, in: *Časopis českého Museum* 26/2, 1851, str. 59-84.

PEJML, Karel, *Poznámky k vývoji české meteorologie od nejstarších dob do roku 1919*, in: *Dějiny věd a techniky* 18, č. 4, 1985, str. 234-248.

PFEIFFER, Erwin, *Studien zum antiken Sternglauben*, Leipzig – Berlin 1916.

PIGANIOL, André, *Sur le calendrier brontoscopique de Nigidius Figulus*, in: *Studies in Roman Economic and Social History in Honor of Allan Chester Johnson*, vyd. P. R. Coleman-Norton, Freeport, N.Y. 1969 (reprint, 1951 Princeton), str. 79-87.

PODLAHA, Antonín – PATERA, Adolf, *Soupis rukopisů knihovny Metropolitní kapituly pražské*, I-II, Praha 1910-1922.

POOCHIGIAN A. (ed.), *Aratus: Phaenomena. Translated, with an Introduction and Notes. Johns Hopkins New Translations from Antiquity*, Baltimore 2010.

Pro arte. Sborník k počtě Ivo Hlobila, vyd. D. Prix, Praha 2002.

RAALTE, Marlein van, *God and the Nature of the World: The Theological Excursus in Theophrastus' Meteorology*, in: *Mnemosyne* 56, 2003, str. 306-342.

RAWSON, Elizabeth, *Intellectual Life in the Late Roman Republic*, London 1985.

REHM, Albert, *Parapegmastudien. Mit einem Anhang: Euktemon und das Buch De signis*, München 1941.

Religion in Republican Italy, vyd. C. E. Schultz – P. B. Harvey, Cambridge 2006.

RILEY, Mark, *Science and Tradition in the Tetrabiblos*, in: *Proceedings of the American Philological Society* 132, 1988, str. 67-84.

TÝŽ, *Theoretical and Practical Astrology: Ptolemy and His Colleagues*, in: *Transactions of the American Philological Association* 117, 1974, str. 235-256.

Robert Grosseteste, Scholar and Bishop, vyd. D. Callus, Oxford 1955.

- Robert Grosseteste: *New Perspectives in his Thought and Scholarship*, vyd. J. McEvoy, Turnhout 1995.
- RÖHR, Julius, *Beiträge zur antiken Astrometeorologie*, in: *Philologus* 83, 1928, str. 259-305.
- ROSIŃSKA, Grażyna, *Scientific Writings and Astronomical Tables in Cracow: a Census of Manuscript Sources (XIVth-XVth centuries)*, Wrocław 1984.
- ŘÍHOVÁ, Milada, *Dvorní lékař posledních Lucemburků. Albík z Uničova, lékař králů Václava IV. a Zikmunda, profesor pražské univerzity a krátký čas i arcibiskup pražský*, Praha 1999.
- TÁŽ, *Královští lékaři. Lékaři na dvoře posledních Lucemburků*, in: *Pražské městske elity středověku a raného novověku - jejich proměny, zázemí a kulturní profil* (Documenta Pragensia 22), 2004, str. 327-334.
- TÁŽ, *K obsahu studia na pražské lékařské fakultě v době působení Albíka z Uničova*, in: *Škola a město. Sborník příspěvků z konference „Škola a město“ konané ve dnech 5. - 6. října 1992* (Documenta Pragensia 11), vyd. J. Pešek – M. Svatoš, str. 92-107.
- SCHECHNER GENUTH, Sara, *Comets, Popular Culture and the Birth of Modern Cosmology*, Princeton 1997.
- SCHMITT, Charles B., *Theophrastus in the Middle Ages*, in: *Viator* 2, 1971, str. 251-270,
- Schule und Schüler im Mittelalter. Beiträge zur europäischen Bildungsgeschichte des 9. bis 15. Jahrhunderts*, vyd. M. Kintzinger – L. Sönke – M. Walter, Köln – Weimar – Wien 1996.
- Science and Speculation. Studies in Hellenistic Theory and Practice*, vyd. J. Barnes – J. Brunschwig – M. Burnyeat – M. Schofield, Cambridge 1982.
- SCOFIELD, Bruce, *A History and Test of Planetary Weather Forecasting*, Amherst 2010, přístupné online na adrese http://scholarworks.umass.edu/open_access_dissertations/221. Přístup 24. 2. 2014.
- SEADLEY, D. N., *Lucretius and the Transformation of Greek Wisdom*, Cambridge 1998.
- SELA, Shlomo, *Abraham Ibn Ezra and the Rise of Medieval Hebrew Science*, Leiden 2003.
- SEZGIN, Fuat, *Geschichte des arabischen Schrifttums*, VII (*Astrologie - Meteorologie und Verwandtes bis ca. 430H.*), Leiden 1979.
- SHARPE, Richard, *Titulus. Identifying Medieval Latin Texts. An Evidence-Based Approach*, Turnhout 2003
- SIDER, David – BRUNSCHÖN, Carl Wolfram, *Theophrastus of Eresus: On Weather Signs*, Leiden 2007.
- SIMEK, Rudolf, *Erde und Kosmos im Mittelalter. Das Weltbild vor Kolumbus*, München 1992.
- SMITHUIS, Renate, *Abraham Ibn Ezra's Astrological Works in Hebrew and Latin: New Discoveries and Exhaustive Listing*, in: *Aleph: Historical Studies in Science and Judaism* 6, 2006, str. 239-338.
- Il sole e la luna. The Sun and the Moon* (Micrologus 12), Firenze 2004.
- SOUBIRAN, Jean, *La météorologie à Rome*, in: *La météorologie dans l'Antiquité: entre science et croyance. Actes du colloque international interdisciplinaire de Toulouse, 2-3-4 mai 2002*, vyd. Ch. Cusset, Saint-Étienne 2003, str. 49-64.
- SOUTHERN, Richard William, *Robert Grosseteste: The Growth of an English Mind in Medieval Europe*, Oxford 1986.
- SPUNAR, Pavel, *České zpracování Esdrášova prorocství ve vídeňském rukopisu ÖNB 3282* (Drobné texty a zprávy z rukopisů 5), in: *Sborník Národního muzea v Praze - C* 12, 1967, str. 101-107.
- TÝŽ, *Dvě rukopisná bobemika, I. Prorocství M. Havla ze Strabova*, in: *Strahovská knihovna* 5-6, 1970-1971, str. 147-149.
- TÝŽ, *Encyklopedie 13. století a jejich znalost v Čechách*, in: *Umění 13. století v českých zemích*, Praha 1983, str. 590-594.
- TÝŽ, *Vývoj autografu Oldřicha Kříže z Telče*, in: *Listy filologické* 81, 1985, str. 220-226
- STEINMETZ, Paul, *Die Physik des Theophrast*, Berlin – Zürich 1964.
- STUCKRAD KOCKU VON, *Die Geschichte von Astrologie: Von den Anfängen bis zur Gegenwart*, München 2003.

Studies in Roman Economic and Social History in Honor of Allan Chester Johnson, vyd. P. R. Coleman-Norton, Freeport, N.Y. 1969 (reprint, 1951 Princeton).

ŠMAHEL, František, *Die Prager Universität im Mittelalter. Gesammelte Aufsätze - The Charles University in the Middle Ages. Selected Studies (Education and Society in the Middle Ages and Renaissance 28)*, Leiden – Boston 2007.

TÝŽ, *Paris und Prag um 1450. Johannes Versor und seine böhmischen Schüler*, (reprint) in: František ŠMAHEL, *Die Prager Universität im Mittelalter. Gesammelte Aufsätze - The Charles University in the Middle Ages. Selected Studies (Education and Society in the Middle Ages and Renaissance 28)*, Leiden – Boston 2007, str. 441-464.

ŠPELDA, Daniel, *Astronomie v antice*, Ostrava 2006.

TÝŽ, *Astronomie ve středověku*, Ostrava 2008.

ŠTĚPÁNEK, Pavel, *Dědictví španělsko-arabské tradice za Václava IV. Živá tradice Alfonsových tabulek*, in: *Pro arte. Sborník k poctě Ivo Hlobila*, vyd. D. Prix, Praha 2002, str. 175-181.

TAKAHASHI, Hidemi, *Syriac Fragments of Theophrastean Meteorology and Mineralogy. Fragments in the Syriac Version of Nicolaus Damascenus, Compendium of Aristotelian Philosophy and the Accompanying Scholia*, in: *On the Opuscula of Theophrastus, Akten der 3. Tagung der Karl-und-Gertrud-Abel-Stiftung*, vyd. W.W. Fortenbaugh – G. Wöhrle, Stuttgart 2002, str. 189-224.

TAUB, Liba, *Ancient Meteorology*, London – New York 2003.

TESTER, Jim S., *A History of Western Astrology*, Woodbridge 1987.

Theophrastus, His Psychological, Doxographical, and Scientific Writings, vyd. W. W. Fortenbaugh – D. Gutas, New Brunswick – New Jersey 1992.

THOMSON, S. Harrison, *The Writings of Robert Grosseteste Bishop of Lincoln, 1235-1253*, Cambridge 1940.

THORNDIKE, Lynn, *History of Magic and Experimental Sciences*, 8 sv., New York 1923-1958.

TÝŽ, *John of Seville*, in: *Speculum* 34, 1959, str. 20-38.

TÝŽ, *The Latin Translations of Astrological Works by Messabala*, in: *Osiris*, 12, 1956, str. 49-72.

TÝŽ, *More Questions on the Meteorologica*, in: *Isis* 46, 1955, str. 357-360.

TÝŽ, *Oresme and the Fourteenth Century Commentaries on the Meteorologica*, in: *Isis* 45, 1954, str. 145-152

TÝŽ, *Pliny and Liber de praesagiis tempestatum*, in: *Isis* 34, 1942, str. 28.

TÝŽ, *Some Little Known Astronomical and Mathematical Manuscripts*, in: *Osiris* 8, 1948, str. 41-72.

TÝŽ, *The True Place of Astrology in the History of Science*, in: *Isis* 46, 1955, str. 273-278.

THORNDIKE, Lynn – KIBRE, Pearl, *A Catalogue of Incipits of Mediaeval Scientific Writings in Latin, Revised and Augmented Edition*, London 1963.

TRUHLÁŘ, Josef, *Catalogus codicum manu scriptorum Latinorum, qui in C. R. Bibliotheca publica atque Universitatis Pragensis asservantur*, I-II, Praha 1905-1906.

TRÍŠKA, Josef, *Literární činnost předbusitské univerzity*, Praha 1967.

TÝŽ, *Životopisný slovník předbusitské pražské univerzity 1348-1409*, Praha 1981.

Universitas Budensis, 1395-1995: International Conference for the History of Universities on the Occasion of the 600th Anniversary of the Foundation of the University of Buda, vyd. L. Szögi – J. Varga, Budapest 1997.

UNTERKIRCHER, Franz, *Die datierten Handschriften der Österreichischen Nationalbibliothek von 1451 bis 1500 (Katalog der datierten Handschriften in lateinischer Schrift in Österreich 3)*, Wien 1974.

URBÁNKOVÁ, Emma, *Zbytky knihovny snad M. Jana Šindela v Universitní knihovně*, in: *Ročenka Universitní knihovny v Praze 1960-1961*, Praha 1962, str. 87-97.

VAŠKŮ, Zdeněk, *Velký pranostikon (3000 pranostik)*, Praha 1998.

VESELÁ, Lenka, *Knihy na dvoře Rožmberků*, Praha 2005.

WALTHER, Hans, *Proverbia sententiaeque latinitatis medii aevi*, III, Göttingen 1965.

WEBER, Jaroslav – TRÍŠKA, Josef – SPUNAR, Pavel, *Catalogus codicum manu scriptorum Trzebonae Crumlovique asservatorum, Soutpis rukopisů v Třeboni a v Českém Krumlově*, Praha 1985.

WINTER, Zikmund, *O životě na vysokých školách pražských knihy dvoje. Kulturní obraz XV. a XVI. století*, Praha 1899.

Wissen über Grenzen: arabisches Wissen und lateinisches Mittelalter (Miscellanea mediaevalia 33), vyd. A. Speer – L. Wegener, Berlin – New York 2006.

Wissensvermittlung in dichterischer Gestalt, vyd. M. Horster – Ch. Reitz, Stuttgart 2005.

WOLFF, Étienne, *Les Romains s'intéressaient-ils au temps qu'il fait?*, in: *La météorologie dans l'Antiquité: entre science et croyance. Actes du colloque international interdisciplinaire de Toulouse, 2-3-4 mai 2002*, vyd. Ch. Cusset, Saint-Étienne 2003, str. 65-73.

YEOMANS, Donald K., *Comets. A Chronological History of Observation, Science, Myth and Folklore*, New York 1991.

ZATHEY, Jerzy, *Biblioteka Jagiellońska w latach 1364-1492*, in: *Historia Biblioteki Jagiellońskiej 1364-1775*, vyd. J. Zathy – A. Lewicka-Kaminska – L. Hajdukiewicz, Kraków 1966, str. 43-86.

ŽALUD, Zdeněk, *Astrology, Particularly Court Astrology, in Bohemia in the Fourteenth and Fifteenth Centuries: A Survey*, in: *Historica* 14, 2010, str. 91-123.

Edice a staré tisky

Abraham ibn Ezra, *Liber coniunctionum, qui dicitur de mundo vel seculo*, in: *Abrabe Avenaris iudei astrologi peritissimi in re iudiciali opera*, Venetiis 1507, fol. 76r-85r.

Ailianos (Claudius Aelianus, Klaudios Ailianos), *Peri zóon idiotétos (De natura animalium)*, vyd. a přel. A. F. Scholfield, in: *Aelian. On the Characteristics of Animals*, I-III, London – Cambridge 1958-1959.

Albertus de Orlamunde (Ps.-Albertus Magnus; Albert z Orlamünde), *Summa naturalium*, vyd. A. Borgnet, *Philosophia pauperum (Isagoge in Aristotelis Physicam, De caelo et mundo, De generatione et corruptione, De meteoris et De anima)*, in: *Alberti Magni Opera omnia*, V, Paris 1890, str. 445-536.

Albert Veliký (Albertus Magnus), *Meteora*, vyd. P. Hossfeld, *Alberti Magni Opera omnia*, VI/1, Aschendorff 2003.

Pseudo-Albertus Magnus, *De passionibus aeris*, vyd. A. Borgnet, in: *Alberti Magni Opera omnia*, IX, Praha 1890, str. 659-686.

Albumazar, *Flores (astrologiae)*, Venetiis 1488 nebo 1506 (datum chybí), fol. a2r-e3v.

Alkindi, *De mutatione temporum*, vyd. G. Bos – Ch. Burnett, in: *Scientific Weather Forecasting in the Middle Ages. The Writings of Al-Kindi. Studies, Editions, and Translations of the Arabic, Hebrew and Latin Texts*, London – New York 2000, str. 263-323.

Pseudo-Alkindi, *Saturnus in Ariete*, vyd. G. Bos – Ch. Burnett, in: *Scientific Weather Forecasting in the Middle Ages. The Writings of Al-Kindi. Studies, Editions, and Translations of the Arabic, Hebrew and Latin Texts*, London – New York 2000, str. 460-466.

Ambrož z Milána (Ambrosius Mediolanensis), *De Noe*, vyd. C. Schenkl, *CSEL* 32,1, Praha – Wien – Leipzig 1896, str. 413-497.

Ambrož z Milána (Ambrosius Mediolanensis), *Hexaemeron*, vyd. C. Schenkl, *CSEL* 32,1, Praha – Wien – Leipzig 1896, str. 3-261.

Apertio portarum, vyd. G. Bos – Ch. Burnett, *Scientific Weather Forecasting in the Middle Ages. The Writings of Al-Kindi. Studies, Editions, and Translations of the Arabic, Hebrew and Latin Texts*, London – New York 2000, str. 386-389.

Arátos, *Phaenomena*, vyd. a přel. J. Martin, Paris 1998.

Aristotelés, *Historia animalium*, I-III, vyd. a přel. A. L. Peck, Cambridge – London, 1979-1991.

Aristotelés, *Meteorologica*, I-II, vyd. a přel. P. LOUIS, Paris 1982

Pseudo-Aristotelés, *Problemata*, vyd. W. S. Hett, in: *Aristotle, Problems*, I-II, Cambridge – London 1970-1983.

Augustin (Aurelius Augustinus), *De civitate Dei*, vyd. B. Dombart – A. Kalb, *Corpus Christianorum, Series Latina*, 47-48, Turnhout 1955.

Augustin (Aurelius Augustinus), *De divinatione daemonum*, vyd. J. Zycha, CSEL 41, Praha – Wien – Leipzig 1900, str. 599-618.

Basil z Caesareje (Basilios, Basilius Caesariensis), *Devět kázání o stvoření světa*, řecko-české vydání, přel. K. Korteová, Praha 2004.

Basil z Caesareje (Basilios, Basilius Caesariensis), *Hexaemeron*, vyd. S. Giet, *Sources Chrétiennes*, 26, Paris 1968².

Pseudo-Beda, *De tonitruis libellus ad Herefridum*, PL 90,609A-614A.

Cicero (Marcus Tullius Cicero), *De oratore*, vyd. K. F. Kumaniecki, in: *M. Tulli Ciceronis scripta, quae manserunt omnia*, III, Leipzig 1969.

Cicero (Marcus Tullius Cicero), *De divinatione*, vyd. C. F. W. Müller, in: *M. Tulli Ciceronis De divinatione libri duo, Libri de fato, quae manserunt*, Leipzig 1903, str. 143-251.

Cicero (Marcus Tullius Cicero), *Phaenomena*, vyd. E. Baehrens, *Aratus secundum translationem quam fecit Cicero [fragmenta in aliis scriptis servata]*, in: *Poetae Latini Minores*, I, Teubner 1879, str. 3-6.

Cicero (Marcus Tullius Cicero), *Prognostica*, vyd. E. Baehrens, *Aratus secundum translationem quam fecit Cicero [fragmenta in aliis scriptis servata]*, in: *Poetae Latini Minores*, I, Teubner 1879, str. 27-28.

Collecta notabiliora de libro Methorum, vyd. B. Kocánová, *Collecta notabiliora de libro Methorum. Středověká sbírka poznámek k meteorologii z rukopisu M 8 Archivu Pražského bradu (edice a komentář)*, in: *Listy filologické* 132, č. 3-4, 2009, str. 347-365.

Columella (Lucius Iunius Columella Moderatus), *Res rustica*, vyd. V. Lundström – A. Josephson – S. Hedberg, Leipzig 1897-1968.

De praesagiis tempestatum, vyd. J. Gómez i Pallarès, in: *Els „De tempestatum praesagiis“ de Plini el Vell (nat. 18,35)*, in: *Faventia* 8/1, 1986, str. 57-68, a L. Thorndike, in: *A History of Magic and Experimental Science*, III, str. 708-714.

Firminus de Bellavalle, *De mutatione aeris*, NK Praha 40 F 26 (Venetiis 1485: *Repertorium de mutatione aeris*).

Geminos, *Eisagogé (Isagoge)*, vyd. a přel. G. Aujac, Paris 2002 (parapegma na str. 98-108).

Germanicus Caesar, *Prognostica*, vyd. E. Baehrens, in: *Poetae Latini Minores*, I, Leipzig 1879, str. 187-200.

Guido Bonatti, *Liber introductorius ad iudicia stellarum*, Basileae 1550 (*De astronomia tractatus X*).

Haly Abenragel, *Preclarissimus liber completus in iudiciis astrorum*, Venetiis 1523.

Heřman z Korutan, *Liber imbrium*, vyd. S. Low-Beer, in: *Herman of Carinthia: The Liber imbrium, The Fatidica and the De indagazione Cordis*, New York 1979 (diss.), str. 114-124.

Hésiodos, *Erga kai bémerai (Opera et dies)*, vyd. P. Mazon, Paris 1993, str. 85-116.

Hésiodos, *Práce a dny*, přel. J. Nováková, Brno 1950.

Isidor ze Sevilly (Isidorus Hispalensis), *De natura rerum*, vyd. G. H. Becker, Amsterdam 1967.

Isidor ze Sevilly (Isidorus Hispalensis), *Etymologiae XIII-XV – Etymologie XIII-XV*, přel. D. Korte, Praha 2001.

Isidor ze Sevilly (Isidorus Hispalensis), *Originum sive Etymologiarum libri XX*, I-II, vyd. W. M. Lindsay, Oxford 1911.

Iudicia parapegma, vyd. Ch. Burnett, in: *An Unknown Latin Version of an Ancient Parapegma: the Weather-Forecasting Stars in the Iudicia of Pseudo-Ptolemy*, in: *Making Instruments Count: Essays on Historical Scientific Instruments presented to Gerard L'Estrange Turner*, vyd. R. G. W. Anderson et al., Aldershot 1993, str. 33-41, a nověji in: *Late Antique and Medieval Latin Translations of Greek Texts on Astrology and Magic*, in: *The Occult Sciences in Byzantium*, vyd. M. Mavroudi – P. Magdalino, Paris 2007, str. 348-354 (pod názvem *De mutatione temporum*).

Jafar Indus, vyd. Ch. Burnett, in: *Lunar Astrology. The Varieties of Texts Using Lunar Mansions, with Emphasis on Jafar Indus*, in: *Il sole e la luna. The Sun and the Moon* (Micrologus 12), Firenze 2004, str. 87-116.

Jan Lydus, *De ostentis*, vyd. A. Swoboda, in: *P. Nigidii Figuli Operum Reliquiae*, Prag – Wien – Leipzig 1889.

Pseudo-Jan ze Sevilly, *Tractatus pluviarum*, vyd. Ch. Burnett, in: *Lunar Astrology*, str. 124-127, nověji in: *Weather Forecasting, Lunar Mansions*, str. 239-254.

Jeroným (Hieronymus), *Commentariorum in epistolam Beati Pauli ad Titum liber unus*, PL 26,555A-600C.

John Ashenden, *Summa astrologiae iudicialis de accidentibus mundi*, Venetiis 1489.

Katalogy knihoven koleji Karlovy university, faksimile vyd. E. Urbánková – J. Bečka, Praha 1948.

Klaret a jeho družina, vyd. V. Flajšhans, I: *Slovníky veršované*, Praha 1926, II: *Texty glosované*, Praha 1928.

Klaret, Astronomiarius (Astronomicus), vyd. V. Flajšhans, in: *Klaret a jeho družina*, II, Praha 1928, str. 96-152 (odkazy jsou uváděny na verše).

Leopold Rakouský, *Compilatio de astrorum scientia*, Ausburg 1489.

Liber decanorum Facultatis Philosophicae Universitatis Pragensis, ab anno Christi 1367 usque ad annum 1585, I (fototypická edice).

Liber novem indicum in iudiciis astrorum, Venetiis 1509.

Lucanus (Marcus Annaeus Lucanus), *Bellum civile (Pharsalia)*, vyd. D. R. Shackleton Bailey, Stuttgart 1988.

Magistri Iohannis Hus Quodlibet. Disputationis de quolibet Pragae in facultate artium mense Ianuario anni 1411 habitae enchiridion, vyd. B. Ryba, Praha 1948.

Messahala, *De revolucionibus annorum mundi*, Norimbergae 1569, fol. B1r-F2v.

Omar, *Liber Aomaris*, vyd. G. Bos – Ch. Burnett, in: *Scientific Weather Forecasting in the Middle Ages. The Writings of Al-Kindi. Studies, Editions, and Translations of the Arabic, Hebrew and Latin Texts*, London – New York 2000, str. 449-455 (pasáže vztahující se k počasí).

Petr Abélard (Petrus Abaelardus), *Expositio in Hexaameron*, PL 178,731-784.

Plinius Starší (Gaius Plinius Secundus, zvaný Maior), *Historia naturalis*, I-VI, vyd. I. Ian – K. Mayhoff, Stuttgart 1967-1970.

Ptolemaios (Klaudios Ptolemaios), *Apotelesmatika (Tetrabiblos)*, vyd. F. Boll a E. Boer, in: *Claudii Ptolemaei opera, quae exstant omnia*, III/1, Leipzig 1910 (český překlad první a druhé knihy je ve výboru *Hvězdy, hvězdáři a hvězdopřavci*, uspoř. J. Kalivoda, Praha 1986, str. 9-33).

Ptolemaios (Klaudios Ptolemaios), *Phaseis*, vyd. Daryn LEHOUX, in: *Astronomy, Weather, and Calendars in the Ancient World. Parapegmata and Related Texts in Classical and Near Eastern Societies*, Cambridge 2007, str. 283-309.

Revelatio Esdrae, PL 90,951-952D (*Pronostica temporum*).

Richard z Wallingfordu, *Exafrenon*, vyd. John David NORTH, *Richard of Wallingford*, Oxford 1976, I, str. 179-243 (edice s překladem), a II, str. 83-126 (úvod a komentář).

Robert Grosseteste, *De impressionibus aeris seu de prognosticatione*, vyd. L. Baur, in: *Die philosophischen Werke des Robert Grosseteste* (Beiträge zur Geschichte der Philosophie des Mittelalters 9), Münster-Aschendorff 1912, str. 41-51.

Sapientes Indi[ae], vyd. Ch. Burnett, in: *Lunar Astrology. The Varieties of Texts Using Lunar Mansions, with Emphasis on Jafar Indus*, in: *Il sole e la luna. The Sun and the Moon*, Firenze 2004 (Micrologus 12), str. 116-124.

Saturnus in Ariete, vyd. G. Bos – Ch. Burnett, in: *Scientific Weather Forecasting in the Middle Ages. The Writings of Al-Kindī. Studies, Editions, and Translations of the Arabic, Hebrew and Latin Texts*, London – New York 2000, str. 460-466.

Pseudo-Scotus, *Quaestiones meteorologicae*, vyd. L. Wadding – L. Vives, in: *Joannes Duns Scotus, Opera omnia*, IV, ed. nova, Paris 1891, str. 1-263.

Seneca (Lucius Annaeus Seneca), *Naturales quaestiones*, vyd. H. M. Hine, Stuttgart – Leipzig 1996.

Sextus Empiricus, *Adversos mathematicos*, vyd. J. Mau, in: *Sexti Empirici opera*, III, Leipzig 1961².

Stelle fixe aerem turbantes, vyd. Ch. Burnett, in: *Late Antique and Medieval Latin Translations of Greek Texts on Astrology and Magic*, in: *The Occult Sciences in Byzantium*, vyd. M. Mavroudi – P. Magdalino, Paris 2007, str. 354-359.

Pseudo-Theophrastos, *De signis tempestatum*, vyd. D. Sider – C. W. Brunschön, in: *Theophrastus of Eresus: On Weather Signs*, Leiden 2007, str. 60-94.

Tractatus pluviarum, vyd. Ch. Burnett, in: *Lunar Astrology*, str. 124-127, nověji in: *Weather Forecasting, Lunar Mansions*, str. 239-254.

Varro Atacinus (Publius Terentius Varro Atacinus), *Carminum fragmenta (in aliis scriptis servata)*, vyd. J. Blänsdorf, Teubner 1995.

Vegetius (Flavius Vegetius Renatus), *Epitoma rei militaris*, vyd. C. Lang, Stuttgart 1967².

Vergilius (Publius Vergilius Maro), *Georgica*, in: *Opera*, vyd. R. A. B. Mynors, Oxford 1969, str. 29-101.

Vergilius (Publius Vergilius Maro), *Zpěvy rolnické a pastýřské*, přel. O. Vaňorný, Praha 1937.

Vulgata (Biblia sacra iuxta vulgata[m] versionem), vyd. R. Weber – B. Fischer, Stuttgart 1983.

Výbor z české literatury doby husitské, II, vyd. B. Havránek – J. Hrabák – J. Daňhelka ad., Praha 1964.

Rukopisy

Národní knihovna, Praha: I E 38, I G 6, III C 2, VI F 7, VII E 9, X A 4, X E 24, X G 12, XIV A 15

Knihovna Národního muzea v Praze: II F 2

Knihovna metropolitní kapituly u sv. Víta (Archiv Pražského hradu): L 27, M 130, N 6

Státní oblastní archiv Třeboň: A 17, A 4

Moravská zemská knihovna (Brno): A 64

Biblioteka Jagiellońska (Kraków): 566, 573, 793, 1843, 1865, 1915, 1969, 2252, 2495, 2496, 2703

Staatsbibliothek zu Berlin: Lat. fol. 192